

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 40.

Lýsingaprisur fyri petittreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fast avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 4. októbir 1932.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brævasvarnardeðum og skrivstovuni. Telf. 143.

6. árg.

Samvinnuleiðin.

VI.

„Táid mín tunna raan,

kendi meg mangan mann . . .“

Her er í stultum sagdur sannleikin um ikki bert viðurskiptini »vina« millum í góðum tíðum, men hann rokkur allasteðs og at øllum, har ið — eins og Nólsoyar Páll sáði kvað — silda-vað er á vási, nakað at vinna, nakað at fáa burtur av. Og hesin orðatakstáttur rakar ikki míni væl, táid talan er um Føroya viðurskipti útfeiri.

Táid vit stóðu stinnir á fótum, og raksturin tóktust góður hjá okkum, tá vóru útendingar ongatíð seinir at leggja framat — og teimum trutu ikki vinatíðir fyrri at fáa uppi, burtur av, fyrri at ríkliga nógv skuldi renna til teirra. Og synd er at siga, at teir ikki hava dugað væl at verið framvið og nort at sær.

„ . . . men táid tunnan tók at halla,

fóru vinirnir at falla.“ So hevur verið og er framvegis »vina« og manna millum, har einstaklingsins, hitt »privat initiativins« grundlóg, reyði livstráður og tægrir, ið eru einans at nora at sær, hava rátt og valdað samfelaginum. Og so var oger nú hjá okkum, táid kreppan brast á, kreppan, ið enn er herjandi, og her fór at halla og renna frá okkum, so vit nú eru við at standa á tónum. Tá hvurvu teir innanlendsku og útanlendsku vinirnir, hvurvu við »sildavaðnum“.

Hitt »privata initiativið“,

ið ágrýtsliga og harðliga altíð og at kalla í øllum forum hevur skúgváð hitt almenna — her lóglingið — burtur frá framhjárætti til privata at vera eina um forrætnings- og vinnulívið, stendur nú at falla, orkuleyst, »forladt af Venner og Frænder«. Á fallandi fótum hevur tað fingið samfelagið at rilla, samfelagið, ið hevur latið liv sitt í tess hendur.

Hitt av afturhaldinum hátt prisaða »privata initiativið« orkaði ikki at halda sær uppi í tí harða kreppustreyminum, men mátti og má víðganga máttloysi og evnaloyvi sitt og rætta bonarhondina móti tí »forketraða« almennu og biðja so sáran um hjálpi.

Hesari umstøðu

eiga vit at leggja í geyma og læra av, hvussu hættisligt tað er hjá samfelaginum at lata liv sitt í hendurnar á tí »privata initiativinum«, ið onga samkenslu og felagsábyrgd eigir sína millum, men syndrast sum bøs

í vindi, táid á stendur í royndarstundum.

Men bráðskundis hjálpi og bót

er ilt at fáa, tí stýrt eftir afturhaldsins og tí »privata initiativins« stýrslagi og skrá stendur hitt almenna at kalla hjálpað og ófyrirrekað til í eini handavending at fara undir stórtok, samfelagsmiklar uppgávur, ið liggja útanfyri tað mark og rammur, sum íggjnum öldir hava trongt um og skert mátt og megi tess almenna. Heldur eru landsins stjórnarmenn, ið eru valdir av afturhaldinum við tess stjórnarskrá, ikki førir fyrri í eini knappari vend at víkja frá gomlu stóðum og snúva inná nýggjar gøtur. Teir standa himprandi, heftir av sínum fastgróvna hugsunarhátti, hava ilt við at venda og taka sær um reiggj. »Og meðan grasið gror . . .«, meðan teir spyrja, blunka og hugsa, gnúggja sær av eygum og pota úr oyrum fyrri at siggja og hoyra, fata og skilja, at tað ikki ber til longur at ríkja á teim gomlu politisku leikindinum, at í einstaklingsins fria kappeiki hevur hvort líkið annan av fótum, og at tað hevur bráðskund at ganga nýggjar leiðir — meðan afturhaldsins umbóðs- og álitis-menn, ið eiga meirlutan og avgerðarrættin, soleiðis hava eitt stríðið baks við at yvirvinna seg sjálfvan, víkja frá teirra egnu stírnaðu og forkálkaðu livssjón og hugsunarhátti, svollar hitt »privata initiativið« samfelagið, hvors ymsu hurðar tessvegna megu ganga í baklås, skinklast á sínum leikindum, summar knasast og detta heilt niður frá — øll trotabúgvini!

„Í neyð skalt tú læra vinir at kenna“.

Stórt er samfelasins vónbrot. Svikið stendur tað við sínum lívandi íbúgvatum, svikið av sínum »vini« og avgudi: afturhaldsins og kapitalismunnar »altvaldandi« »privata initiativi«. Hóast vinningslyndi í tí »privata initiativins« fria kappeiki aftur og aftur hevur borið mannaættina út í ragnarokk og svárastu kreppu, situr tað — so ófatligt tað er — og hitt forkálkaða afurhaldið fast á pollum. Men vend er kortini í. Hin reyði herurin fylkist og mennist stórliga í hvørjum. Hansara krav um, at hitt almenna skal veita íbúgvatum livd og skjól, frið og semju, at hitt almenna ikki skal sleppa samfelasins livsnerv, forrætnings- og vinnulívnum uppá fjall, men stýrja tað og halda tað so í sínum hondum, at tað undir einari fastari samskipan og samvinnu millum hitt

almenna og »initiativið« hjá einstaklinginum eins og í felagskapinum og stórrí samgongum orkar at liva og blomstra, stýrjað av øllum í eini samlaðari kraft, livgandi einstaklingin og øll til rúmari og menniskjaligari kor.

„Bert er bróðurleyst bak“

sanna milliðir í dag. Hin liðandi og svikna fjöldin hevur tí bert ein veg at ganga og eitt at gera: ganga í samvinnu — og fylkjast fyrri at taka ta politisku maktina.

P. D.

Ræðulig tíðindi úr Grønlandi frá mannskapinum á seglskipinum „Skarstein“.

Sum kunnugt först sluppin »Skarstein« uppi við Grønland á heimferðini. Mannskapið varð tá bjargað.

Alt fyrri eitt, mannskapið var heimkomið, ruku tíðindi frá, at teir sjólatnu mennir vóru alt annað enn væl fagnaðir av Donum, fátanum og øðrum, har uppi.

Seinasta miðvikudag har »Tingakrossur« eina langa frágreiðing frá tí sjólatna mannskapinum.

Vit loyva okkum her at endurtaka nakað av hesi grein, ið er athugaverd fyrri allar okkum Føroyingar, ið hava almiklan athuga fyrri øllum, sum víðvíkur viðurskiptinum í Grønlandi:

Í fyrsta tálfti verður greitt frá, hvussu illa teir vóru staddir, táid teir á øllum alvi bardust fyrri at halda skipið, ið stórvur leki var komin á, lens. Tað eydnaðist eina stutta tíð, men so kom hervuligt óveður á, og hovuðspunnan gekk fyrri. Teir máttu so taka neyðhavn. Teir komu undir eina oyggj, men har var nógv brim og ikki lendandi, fyrr enn teir komu í livd av landi. Teir rýmdu frá skipinum, tað mesta av klæðunum og eitt sindur av mati fingi teir við sær. Oyggin var óbygd. Teir hevjaðu tí tvey flogg uppá ein bumm fyrri at boða frá sær, um onkur kom har nærhendis. Veðrið var ringt, stormur og regn, so teir vóru at kroppi. So kom ímóti morgni ein Grønlandingur rógvandi í einari kajakk. Hann hevði sæð floggin. Teir vóru ikki staðfengir. Hann bjóðaði sær at vegvísa teimum til næsta íbygda plássis, Kongek. 10 tímar róðu teir hagar. Kongek liggur 8 sjómil frá Godthaab. Í Kongek fingi teir loyvi at leggja seg á kirkjuloftið. Kongek-

mennir áttu ikki betri pláss at bjóða. Maturin, teir fingi, var svart breyð, einki margarin, og tevatn. Fólk har høvdu ikki annað.

So komu teir til Godthaab. Her fingi teir eina reint ómenniskjaliga viðferð: Hóli í einum missiónshúsi, eingi seingjarklæði, kvaðna minni turr klæði at skifta við teir vátu karmarnar. Teir kendu seg sum í figgindahondum. Maturin var kleiggjút breyð, trátt ikki etandi margarin og tevatn. Fátin, ið her ráddi, var fyrrverandi amtsfulltrúi í Føroyum. Kol fingi teir, men tá ið teir bóðu um petrolum til at kyka við, varð hon sýtt teim við teim grundum, at petrolum var »brandfarligt«.

Har var ikki verandi, bóðu teir tí um at senda fjarrit til »Hvítabjornina« um at koma at flyta teir um ikki heilt heim, so bert til Reykjavík. Men tað var sýtt. »Hvítabjornin« skuldi ænsa eftir Norðmonnum.

Teir bóðu um eitt sindur av kjøti. Teir kundu sjálvir skjóta sær kjøt, varð svarað. Fiskur var eisini sýtt teim við sama svari, at teir kundu veidda sær fisk sjálfir. Ein dagin fingi teir kortini flesk til ein hálvan verða. Fátin og hin amerikanski fljögvarin Hutchinson livdu í yvirflóð við øllum góðgæti, meðan teir sjólatni livdu á svolt. Nakað seinri fingi teir teppir at sova í, men høvdu teir longstu tíðina noyðst at sovið í vátum klæðum.

Fjórdi dagin fingi teir boð um at fara heim við føroyskum skipum. Tveir flintanára gamlir dreingir vóru við. Teir høvdu fingið skrekk at sigla við teim smáu sluppum, bóðu teir tí um loyvi at fara heim við »Disko«. Men tað var sýtt. Táid fátin um morgunin kl. 4^{1/2} kom eftir teim at fara til Føroyingahavnina, lógu hesir ungu dreingir í sotum svovni. Fátin gjordist óður, sum trøllrið var komið á hann. Hann tók beinkirnar, hesir dreingir svóvu á, boltaði teir á gólvið, so dreingirnir vaknaðu við kaldan dreym og vistu ikki um teir vóru keyptir ella seldir. Teir vórðu skeldaðir út úr húð og hami, teir fingi illa tíð at klæða seg, vóru sendir higar og hagar eftir gólvinum og máttu av stað við fastandi hjarta.

Sjefurin á »Maagen« var hjá-staður, hann legði ikki uppi. Helt hesin góði sjefur við teir, at teir vóru nakrir bandittar. Sjálfandi kundu teir til manns komnu Føroyingar ikki tigandi siggja uppá, hvussu hesir neyðar dreingir vóru hundsadir. Teir máttu leggja uppi.

Nakrir av teim vildu fylgja teim heimfarandi oman til

strandar, men tað varð sýtt teim. Men nú vóru teir vorðir so óndir, at teir lögdu ikki lag í fútabóðini.

So verður greitt frá, hvussu teir nærum vóru sjólatnir av tí, at sýtt varð teim ein góðan bát eftir klæðunum. Teir mundi í heilatakið ikki fingið nakran bát út á útoyuna eftir klæðunum. Ikki fyrr enn teir hóttu við ikki at vilja fara úr Grønlandi útan teir fingi klæði síni, tað einasta teir høvdu eftir frá stríð og baksi sínum við Grønlands strendir, varð givið eftir.

Hesin atburður hins grønlandska fútans er so frekur og hervilgur, at hann má átalast harðliga av Føroyingum, og teir Danir, ið ikki vilja bera ábyrgd fyrri tilíkan harðskap, mega geva hesum »gamla vini Føroyinganna« tað, hann hevur fortjent. Hann skuldi sloppið at liva uppá vatn og breyð, so fram tað er sagt, sum sagt er. Hava vit grund til at ivast her — táid heila mannskapið hevur váttað frásøgnina?

Sunnanmaður.

En Samtale med Manden, der aabnede Tut-Ankh-Amens Grav.

Hvad de sensationelle Fund fortalte om de gamle ægyptiske Herskere.

Manden, der opdagede Tut-Ankh-Amens Grav eller som i hvert Fald sammen med Lord Carnarvon var med til det, op-holdt sig nogle Dage i København, dels paa Feriebesøg og dels for at holde et Par videnskabelige Forelæsninger.

Hans Navn er Dr. Howard Carter, og fra hans Haand er der netop i disse Dage udkommet en Bog om Gravfundene. Bogen fortæller interessant og spændende om disse Gravfund, der satte Lidenskaberne i alle Verdensdele i Bevægelse, men endnu morskommere end at læse Bogen er det naturligvis at møde Manden. Vor Korrespondent har haft en Samtale med ham et Par Timer efter at han kom til Kastrup Lufthavn med Flyve-maskine:

Jeg er ikke død, siger Carter.

— Jeg troede egentlig at de var død, siger jeg smilende til Dr. Carter.

— Rygtet har saamænd ogsaa løjet mig ihjel tre Gange, svarer han med et spillevende Smil — én Gang i Tyskland og et Par Gange i Amerika, hvor man jo er lidt raskere i Vendingen. Folk tror paa paa den gamle Ammestuehistorie om, at de døde Konger hevner, og at den der forstyrrer deres Gravfred, skal betale derfor med Livet.